

„Még jőni kell, még jőni fog...”

Magyarság, vallás, jövő

Témánk a jövő, a magyarság jövője. Ez a kérdés nem független Európa jövőjétől. Egyre inkább úgy érzem, hogy az európai kultúra végnapjait éljük. Mi nem fogjuk megélni és megérni, hogy az európai kultúra, amit ráadásul keresztény kultúrának vagy keresztény eredetű kultúrának neveznek, ki fog pusztulni. Tény, hogy kultúrák tűntek már el ebből a világból, s nem a magyarságnak ígértetett meg, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. (Lásd: „Te Péter vagy, és én erre a sziklára építem Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.” Mt 16, 18)

A kereszténység és a magyarság számunkra természetesen adottság. A legtöbb ember nem választja meg a hazáját, és nem választja meg a vallását sem, hanem beleszületik az anyanyelvbe, sajátja az anyaföld. Mindannyian ismerjük Tamási Áron szállóigévé vált mondatát: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

„Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel / egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom. / Tudom, hogy merre mennek s kik mennek az uton...” (Radnóti: Nem tudhatom) Mindenképpen hozzátartozik az otthonossághoz, hogy ismerjem a körülöttem lévő világot, s hogy engem is ismerjen a többi ember. Az ismertség, az ismeretség közösséget jelent. Akit ismerek, az számomra már nem idegen, s ha én ismert vagyok a másik számára, akkor vagy barátként, vagy ellenségként jelen vagyok az életében.

Legalább negyven éves, vagy ki tudja pontosan, hány évtizedes törekvések következményeit kell kihavernie a Kárpát-medencének. De nemcsak a Kárpát-medencének – sok-sok nemzetnek, sok-sok saját kultúrával rendelkező népnek. Két törekvés volt érzékelhető: elszakítani a horizontális kapcsolatokat, elvágni az embereket egymástól. Megszüntetni közösségeket, lehetetlenné tenni azt, hogy emberek meg tudjanak bízni egymásban. A másik pedig: felülről lezárni az ember világát, hogy ne gondoljon másra, csak arra, amit itt közvetlenül lát és tapasztal. Kiólni az emberből az igényt a transzcendencia iránt. Megszüntetni a közösség iránti vágyat és megszüntetni azt a természetes vágyat, ami minden ember személyiségének lényegéhez tartozik, hogy ebben a világban otthon van. Hiányoznak a vízszintes kapcsolatok, és na-

gyon sok emberben nincs meg a fölfelé tekintés képessége. Ebben a helyzetben élnek népek, nemzetek, nációk, kulturális közösségek.

Nemzet és vallás

A téma meglehetősen bonyolult. A nemzet fogalom újkori. Bonyolult a téma azért is, mert a vallás és a közösség, a vallás és a náció sokféle formában kapcsolódik össze szerte a világon. Zárójelben jegyzem meg: vallásszociológusok közelmúltban végzett felmérései szerint itt, ebben a régióban, amelyben mi élünk – a poszt-szocialista államok régiójában a vallásosság általában csökken. Két ország van, ahol a vallásosság kimutathatóan növekszik: Szlovákia és Románia, ahol a nemzeti öntudat újjáéledése, illetve az államiság kialakítása szorosan összefügg azzal, amit vallásnak nevezünk. Hogy mi a vallás lényege, külön előadás témája lehetne. Beszéljünk inkább „vallásosság”-ról. A vallásosság bizonyos gyakorlatokat jelent, bizonyos közösségi megnyilvánulásokat, a nyilvánosság előtt való együttes megjelenési lehetőséget. Jelenti annak kinyilvánítását, hogy nem vagyunk izoláltak, hanem együvé tartozunk.

Európában vagyunk mindannyian. Sokszor halljuk a célkitűzést: „Úton Európába!” Reméljük, hogy a határok, ahol most még meg kell állni az utazóknak, egyre inkább légiessé és szimbolikussá válnak, nem da-rabolódnak szét kulturális közösségek.

Európa valamiféle egységet jelent. Az Európai Unió ösatyáinak álma az érték-közösség volt. A valóság azonban az, hogy érték-közösség helyett sokkal inkább beszélhetünk gazdasági közösségről, szabványok egységéről, ahogy mondani szoktuk: euro-kompatibilis, nem euro-kompatibilis... Azt is jelenti, hogy egyre kevésbé kell majd pénzt átváltani, mert ugyanazt a pénznemet fogjuk használni a terület nagy részén. De ha csak ez lenne Európa, ez nagyon kevés. S kérdés, hol van ebben az egységesülő Európában helye a nemzeteknek. Megfigyelhetjük, hogy párhuzamosan az európai egységesüléssel megjelenik a regionalizálódás törekvése is. Európa a régiók közö-sége kell, hogy legyen. A régiók pedig nem egysze-

rűen gazdasági egységek. A régiók kulturális egységek, nyelvi közösségek is.

„Az emberi tisztesség igényli, hogy legyen valami, amiért az ember kész önmagát elkötelezni; az, ahol gyökerei vannak: a haza és életközösség” – mondja Romano Guardini, a neves katolikus teológus és vallásbölcsele. Elkötelezni önmagammat ott, ahol a gyökereim vannak.

Pár évvel ezelőtt kaptam egy levelet, amely éppen a Vajdasági Pax Romana elnökétől érkezett. Azt a zárónyilatkozatot továbbította, amelyet az akkor éppen tizenegy éve működő szervezet fogalmazott meg a ketős állampolgársággal kapcsolatban. „Mi mégis kitartottunk és megmaradtunk magyarnak, akkor is, amikor fizikai megsemmisítéssel fenyegettek bennünket. Megmaradtunk magyarnak ott, ahol őseink már ezer éve éltek. És a Vajdaságban szeretnénk magyarnak maradni.”

„Anya-kultúra” és globalizáció

A régiók Európájában nagyon fontos, hogy mindenkinek meglehessen a szülőföldje, és vállalhassa a szülőföldjét, s a szülőföld is vállalhassa őt, minden kirekesztés nélkül. Történelmi órákat élünk. Azoknak a területeknek a határai, amelyekben a hűség gyökerezik – ti. a nemzetek –, egyre oldottabbá válnak. A tér, amelyben az ember él, egyre nagyobbá tágul. Már a fiatal ember is megtanulja, hogy földrészekben, sőt: a földkerekségben, „globálisan” gondolkodjon. Az én gyermekkoromban elképzelhetetlen volt, hogy az osztrák határt – bár tíz kilométerre tőle nőttem föl – valaha is átléphetjük. Ha valaki eljuthatott rokonokat látogatni, pár száz kilométerrel távolabbra, Kassára, úgy néztünk rá, mintha idegen földrészre készült volna.

A határon kívüli magyarokkal kapcsolatban van egy élményem. Egyik volt diákom valamikor a hetvenes évek elején a következőt mondta: „Tegnap találkoztam egy csehvel, aki Kassáról jött és azt mondta magáról, hogy magyar. Hogy lehet ez?” Azt mondtam neki, nem minden indulat nélkül: akivel te találkoztál, az valószínűleg csehszlovák állampolgár volt, és ha Kassáról jött, saját jogán lehetett szlovák, német vagy magyar. Nem tudták, és még most is sokan vannak, akik nincsenek tisztában azzal, hogy vannak emberek, akik szülőföldjükön élnek, nem hagyták el a hazájukat, de a határok elmozdultak körülöttük. A szülőföld maradt. S a szülőföld tiszteletének biztosítása kötelessége minden jogállamnak. A jogegyenlőség, ami után mindannyian vágyakozunk, kell, hogy magával hozza mindenki számára, hogy a szülőföldjén hű maradjon anyanyelvéhez, nemzeti kultúrájához, vallási közösségéhez. Hű maradjon ahhoz,

ami különbözik attól, amit államnak vagy országnak nevezünk. Ezt úgy hívjuk, hogy nemzet – a nemzet pedig nem politikai képződmény.

Senki sem sziget

Térségünk helyzetét a következőképpen jellemezhetjük: visszanyert szabadság – ugyanakkor magárahagyatottság. Gazdasági válság, társadalmi méretű bizonytalanság, az ajándékba kapott szabadság önfeléd boldogsága után keserű kiábrándultság. Volt egy eufórikus állapot, megteltek a templomok is, optimizmus töltött el mindenkit. S most valamiféle keserű kiábrándultság uralja ezt a régiót.

Egyre inkább érzem, hogy a nem Magyarországon élő magyaroknak nagyon is szükségük van arra, hogy meglátogassák őket, hogy közösséget vállaljanak velük. Hogy kinyilvánítsuk: igenis együvé tartozunk, mert az izoláltság, az elszigeteltség az identitás elvesztésével fenyeget. Nemcsak a nemzeti identitás elvesztéséhez, de az emberi személy identitásának elvesztéséhez is. Erre utal Thomas Merton trappista szerzetes nagyon mély könyvének a címe: „Senki sem sziget”. Ugyanakkor – más szempontból – szembe kell nézni a sziget-léttel. Szigetekre vonulva élnek szinte mindenütt az emberek. Ezeket a szigeteket össze lehet kapcsolni, össze lehet fogni az azonos gondolkodású embereket, bármilyen anyanyelvűek is legyenek.

Korunk célkitűzései: „Úton Európa felé”, önrendelkezés, a személy szabadsága és autonómiája, szociális piacgazdaság kialakítása, átjárható határok az országok között. Ideológiai pluralizmus korát éljük a válság közepette is. Volt s megszűnt egy monolitikus, egységesnek elképzelt rendszer. Az a rendszer, amelyben nem lehetett másként gondolkodni, csak úgy, ahogy felülről diktálták. Ez megszűnt. De tényleg megszűnt? Bizonyára többen ismerik Kányádi Sándornak a „Kuplé a vörös villamosról” című versét. Így kezdődik:

holtvágányra dőcögött végül
a kopott vörös villamos
kalauz és vezető nélkül
dőcögött holtvágányra végül
a kopott vörös villamos
nem volt rakva virágos néppel
bezzeg amikor érkezett
bíborló színben sok beszéddel
meg volt rakva virágos néppel
bezzeg amikor érkezett

S van egy mellékdala:

de holtvágányra döcögött-e
vajon a veres villamos
eljárt-e az idő fölötté
és holtvágányra döcögött-e
vajon a veres villamos

Megszűnt egy totalitárius, diktatórikus rendszer, és nagyon izgalmas, fájdalmas és keserű azt tapasztalni, hogy egy másfajta diktatúra telepedik ránk, amelyik nem ismer határokat. Nem az Egyesült Európa diktatúrája – az EU nem diktatúra. Létezik ellenben diktatúrája a tőkének, sőt – világalma, amelyben nem a gondolkodó emberre, nem a szuverén, önálló személyiségre, nem a polgárra van szükség, hanem a fogyasztóra, a vásárlóra. A technikai civilizáció fejlődésének következtében eljutunk oda, hogy az embereknek nem a munkaerejére van szükség, hanem a vásárlóerejére. Nagyon furcsa és paradox ez a helyzet: vásárlóereje csak akkor van, ha van munkája. Kísérteties, azt is mondhatnám: ördögi, hogy a tőke felhalmozódását éppen a szegény emberek, a nem tehetősek sok-sok kis pénze teszi lehetővé. Ők kényszerülnek arra, hogy a hatalmas áruházláncok olcsóbb áruját vásárolják, és ne a minőséget. A tömeg-vásárló egészen más, mint a minőségi vásárló. A tömeg-vásárló szegény. S az ő szegénységükből, egyre növekvő szegénységükből jön létre a világon nagyon keveseknek nagyon nagy gazdagsága. Kettészakad a világ. Vannak nyertesek és vannak vesztesek. Ebben a helyzetben már nem a nemzet kérdéséről van szó, hanem a kereszténységnek, a keresztényeknek egyetemes felelősségéről. Tudnak-e a keresztény egyházak ebben, az ilyen módon egységesülő világban határozott értékeket képviselni, és tudnak-e határozottan véleményt mondani? Nem fognak tudni mondani, ha az egyházak nem élnek.

Az egyházak is és minden eszme tulajdonképpen a közösségben él. A közösségek pedig helyiek, regionális közösségek. A kereszténység mindig konkrét helyen és konkrét időben kell, hogy megjelenjen.

Biosz és Zoé

Érdekes tény: amibe az ember beleszületik, az az embert túléli. Beleszületik a nemzetembe, beleszületik a vallásomba. A nemzetem is generációkon túlívelő valóság, aminek múltja volt, van és kell, hogy legyen jövője. De ha lehetetlenné tesszük az emlékezést, akkor nincs jelenünk, mert nem tudjuk, hogy hol vagyunk. S ha nem tudjuk, hogy hol vagyunk, nem lesz jövőnk sem. Az egyházaknak nagyon nagy szerepük van abban, hogy az emberek amnéziáját, emlékezetkiesését meggátolják, vagy ha ez mégis megtörtént, akkor kigyógyítsák belőle. Minden tudatos értékörző

közösségnek felelőssége, hogy megtanítsa, továbbadja, hogyan kell emlékezni, hogyan kell nyitottnak lenni. Mert ha egy nemzet úgy próbál nemzet lenni, hogy valamivel szemben nemzet, akkor valójában semmi köze nincs a kereszténységhez.

A kereszténységnek univerzális igénye van. Nem világalmat akar Jézus, ezt világosan ki is mondja: „Az én országom nem ebből a világból való”. (Vö. Jn 18,36) Ugyanakkor a kereszténységnek, az Isten országának igénye, miként Pál apostol megfogalmazza, az igazságosság, a béke, az öröm: az élet.

Érdemes odafigyelni az Apostol kijelentésére: „A mi hazánk az égben van.” (Ef 3,20) S amit mi nemzetnek és hazának nevezünk, az nem a végső, hanem ideiglenes állapot. Úgy is mondhatnánk: az utolsó előtti állapot. Az utolsó szót azonban csak akkor mondhatjuk ki, ha kimondottuk az utolsó előtti. Tehát nem hagyhatom ki ezt az „utolsó előtti” állapotot. Nem mondhatom, hogy semmi közöm nincs hozzá, nem érdekel, mert a mi hazánk az égben van. Igen, a hazánk az égben van, de az életünk, amibe beleszülettünk, az itt van, s innen ível át az örökkévalóságba.

Idős rendtársam, Oloffson Placid atya, aki túl van a kilencvenedik évén, megjárta az orosz fogolytábor, a gulágot, szinte rögeszmeszerűen beszél – bizonyára megbocsátja nekem – a túlélés négy szabályáról. Arról, hogy miként próbálták ők ott, a legembertelenebb körülmények között tartani egymásban a lelket, elvágván minden közösségtől, a hazától, szinte még az anyanyelvi közösségtől is. Az ő elbeszélésében figyelttem föl arra, hogy a görög nyelvben az életre két szó is van, a biosz és a zoé. (Bio-lógia, zoo-lógia, mindegyik az étellel foglalkozik.) Ennek a két szónak egymástól különböző teológiai jelentésére korábban sosem gondoltam. A „biosz” jelenti szerinte azt az életet, ami elkezdődik a születésünkkel, pontosabban: a fogantatásunkkal. Ez a közvetlenül tapasztalható „biosz” a halálunkkal megszűnik. De belegyökerezve az igazi életbe, Krisztusba a keresztség által, részeseivé válunk a „zoé”-nak, amely túléli azon a horizonton, amit az emberi tekintet képes belátni. A „Zoé” átível az örökkévalóságba.

Amit ellenben nekünk emberi módon le kell élnünk, az a fogható, a tapasztalható, a „biosz”. Nem tekinthetjük fölöslegesnek, mellékesnek, hogy hol vagyunk, hogy vagyunk, miként élünk.

Kereszténység – kultúra

A keresztények kultúrája Európában azonosságok és különbözőségek hordozója volt és ma is az. Ezek a régi, ősi értékek, amelyek évszázadokon keresztül formálták sajátos arculatunkat, kihívásként jelentkeznek ma is. A kereszténységnek fel kell támaszta-

nia azokat az értékeket, amelyek Európa lelki egységét megformálták, amelyek Európát egységessé alakították és civilizációjának fényét jelentették. Annak a civilizációnak a fényét, amelynek ezen a világon ma is sok nép adósa. A kereszténység – minden különbözőségük ellenére – tudat alatt ma is összeköti az európai népeket. Ezt a tudat alatti együvé tartozást tudatossá kell tennünk. Nem szabad abszolutizálni azt, amit úgy nevezünk, hogy „náció”, a nemzet. Az élet fölötté van ennek. Érték a nemzeti kultúra, de nem abszolút érték. S a másik ember nemzeti kultúrája ugyancsak érték, de ugyanúgy nem abszolút érték, akárcsak a mienk. „Köztetek nincs többé zsidó vagy görög, rab-szolga vagy szabad... Krisztusban mindnyájan testvérek vagytok.”

Valaki ezt írja: lehet, hogy a keresztény egyházak jövője más kontinenseken bontakozik ki, de Közép-Európa sorsáért még ma is felelősek. Sokan vannak, akik egy latin-amerikai vagy afrikai pápára várnak, mert a kereszténység nem szükségképpen európai jelenség. Palesztina sem Európában van, ahol az apostolok Jézus megbízásából elkezdtek hirdetni az evangéliumot.

A kereszténység és Európa, illetve a kereszténység és magyarság nem szükségképpen összetartozó fogalmak. Ugyanakkor Európában kereszténynek lenni, magyarként kereszténynek lenni komoly kihívás mindannyiunk számára. Európában vagyunk, s nekünk, keresztényeknek lelkiismeret-formálónak kell lennünk.

Ez a társadalom, függetlenül az országhatároktól, beteg társadalom. Ez az egész európai társadalom halálosan beteg. Hadd ne soroljam föl most a betegség tüneteit. Elég csupán arra gondolni, hogy ha Európa annyira nem rendelkezik jövőképpel, hogy az európai népek nem óhajtják reprodukálni önmagukat (nem csupán a magyarsággal kapcsolatban van ez így), akkor az európai nemzeteknek megpecsételődött a sorsa. Remélem, nem értik félre a következő kijelentést: ha a keresztényekkel nincs baj a társadalomban, baj van a keresztényekkel. Ha a keresztényeket nem tekintik a társadalomban nyugtalanító tényezőnek, akkor baj van. Mit jelent ez? Ha a keresztények nem képviselik határozottan az igazságot a hazugsággal szemben, hanem egyetértenek a hazugsággal, akkor sokak számára a keresztényekkel semmi baj nincs. De ha merjük vállalni az igazság képviselőjét, szükségképpen együtt jár ezzel az, hogy üldözni fognak. Nem lehet külön a tanítvány a mesterénél. Amint engem üldöztek, titeket is üldözni fognak... A kereszténységnek nem az a feladata, hogy belesimuljon a világba, hanem hogy só legyen, ami ízt ad a világnak.

A történelemben egymást kizáró, egymással látszólag ellenkező törekvéseket figyelhetünk meg. Az

egységre való törekvést, amely megnyilvánul pl. föderációs elképzelésekben, olykor birodalmi gondolkodásmódban, illetve az elkülönülésre való törekvést, amely a különbözőségeket hangsúlyozza, az önmagával való azonosságot, identitást, a másától való elkülönülést. Ennek a kettős törekvésnek ki kellene egyenlítenie egymást.

A történelemben mintha valamiféle ingamozgás figyelhető volna meg. Hol az egységesülés, hol az elkülönülés: ebben a régióban, amelyben élünk, az elmúlt ötven vagy még több év története világosan bizonyítja ezt.

A kereszténység sokak számára elsősorban kultúrát jelent. Ezzel szembe kell néznünk. Amikor bekövetkezett a rendszerváltozás, sokan nem gondoltak arra, hogy a kereszténység: vallás. Vállalás. Azt gondolták, hogy újra szabad útja van a keresztény kultúrának. Nincs külön keresztény kultúra. Van a keresztényeknek kultúrája, amit áthagyományoztak. Van keresztény életstílus, amit ugyancsak át kell, át kellene hagyományozni. De a kereszténység elsősorban magatartásformát jelent, értékrendet, erkölcsiséget, hitvallást, mindennapi életünket átjáró valóságot. Fakadhat ez egyszerűen szokásrendszerből, hagyományból, de fakadhat sokkal mélyebbről: a keresztény hitből, a Krisztushoz való tartozás megélt valóságából.

Vallásszociológusok elemezték a Kárpát-medencei kisebbségek vallásosságát. Érdekes összefüggést tapasztaltak a gazdasági elmaradottság és a vallásosság (nem a hit!) intenzitása között. A vallásosság sokszor egyszerű szokásrendszer csupán. Nem szeretném, ha úgy értenék, hogy a szokásokat, a rítusokat fölöslegesnek tartom. A szokásoknak, hagyományoknak, rítusoknak megtartó erejük van, közösségformáló erővel rendelkeznek. Egy lakodalmi étkezésnek is megvan a maga hagyományos szokásrendje, rítusa, és akik részt vesznek ezen a lakodalmon, egy több évszázados hagyománynak a részei, amivel közösséget vállalnak.

De a kereszténység nem egyszerűen kultúra, nem hagyomány csupán. Szoktak arról beszélni, hogy az evangélium hirdetése együtt kell hogy járjon az inkulturációval. Nem az európai kultúrát kell hithirdetés címén hirdetni a kínaiaknak vagy az afrikaiaknak. A kereszténység igazságait át kell ültetni azokba a kultúrákba, amelyekben az adott népek élnek.

Szembe kell néznünk egy furcsa kísértéssel. Beleszülettünk keresztény és magyar hagyományainkba. De mintha egy gazdasági jellegű parancsuralom más kultúrát óhajtana ránk kényszeríteni, aminek következtében elveszítjük saját magunkat. Egyszerű, érdekes példája ennek a blue jeans, a kék farmernadrág. Amikor az ötvenes évek végén, a hatvanas évek

elején megjelent, éppen az önállóságom, az identitásom, a különbözőségem kimutatására bújtam bele a kék farmernadrágba, mint minden kamasz, - minek következtében az egész iskola diákcsoportja úgy nézett ki, mint egy fegyvertelep lakóinak csoportja. S közben mindenki büszke volt az önállóságára, különállására, arra egyáltalán nem is gondoltak, hogy idegen gazdasági érdekek diktátuma következtében elvesztették az identitásukat. Furcsa paradoxon, ellentmondás, és ma is érvényes az életünkre, hogy azt gondoljuk: hogy akkor leszünk többek, értékesebbek, ha jobb fogyasztókká váltunk. Óvodapedagógusok tudnának beszélni arról, micsoda feszültségeket lehet tapasztalni apró gyerekek között az öltözködés tekintetében, s hogyan követelik ki a szülőktől a kicsiny gyermekek, hogy nekik is legyen meg az, ami a másoknak már megvan. Legyek olyan, mint a másik... nem pedig olyan, amilyen csak én lehetek. Pedig egyszerű és megismételhetetlen minden ember. Egyszerű és megismételhetetlen személyes létében, s ugyanígy nemzeti létében is.

Egyetemesség

A vatikáni zsinat tanításából idézek: Az egyház küldetésénél és természeténél fogva nincs hozzákötve semmilyen kultúrához, semmilyen politikai vagy gazdasági rendszerhez. Éppen emiatt az egyetemessége miatt lehet a legszorosabb összekötő kapocs a különböző csoportok és nemzetek között. Ezért inti az egyház a híveit, sőt az egész emberiséget is, hogy Isten gyermekeinek ebben a családi szellemiségében emelkedjenek fölül a nemzetek vagy fajok között támadó minden nézeteltérésen, és tegyék belsőleg szilárdá a jogon alapuló társulásokat.”

Nemcsak az egyetemességről van szó, hanem arról is, hogy igenis létjogosultsága van minden közösségi szerveződésnek.

Az egyetemesség, az igazi katolicitás hatalmas lehetősége az egyháznak. Befogadni mindenkit, s elfogadni mindenkit, sajátosságaival együtt. Elfogadni:

ez nem azt jelenti, hogy átvenni, azonossá válni vele. Tudomásul venni, hogy a másik: más. Gyakran kiskarítom: ha azt akarják, hogy én elfogadjam mások „más”-ságát, fogadják el akkor az én „ilyen”-ségemet. Ragaszkodnom kell önmagamhoz, az „ilyen”-ségemhez. Az ilyenségem – mondhatom egyszerűen identitásnak – olyan adottság, amibe beleszülettem. Nélküle nem tudom leélni az életemet. Ennek az identitásnak a megszüntetése sátáni erők műve. A dia-bolosz (a sátán) a szét-választó. Az egyház a hitvallást szimbólumnak nevezi. Szün-ballo: egybekapcsolni, egybevetni. Mi, akik ugyanazt valljuk, egy közösségbe tartozunk.

Témánk: a magyarság jövője keresztény szemmel. A magyarság egy népcsoport identitását jelenti. Az, hogy magyar vagyok, jelenti az én személyes identitásomat. Még akkor is, ha nekem lengyel felmenőim vannak apai ágon, anyai ágon pedig cseh, osztrák és szlovén. Az én identitásomat az a táj határozza meg, ahol születtem, az az anyanyelv, aminek segítségével birtokba vettem a világot. Mindannyiunknak fontos megőrizni sajátosságainkat, elfogadni másokat, nem elfelejtve, hogy „a mi hazánk az égben van”. Ugyanakkor az életünket itt kell leélni, úgy, hogy nem adjuk fel önmagunkat. Még akkor sem, ha számtalan erő próbálkozik azzal, hogy elveszítsük gyökereinket.

Szabó Magdának az Ókút című novelláskötetében található „A prédikátor” című elbeszélése. Ebből idézek: „Nem kellett sok idő, hogy megérezzem, hogy ő volt a legszabadabb rokonom, ez a szigorú prédikátor, akinek csak azt kellett volna mondania, hogy nem hiszi már, amiben hitt, és megmaradhat az otthonában, a szerettei között, még baj sem éri – csak éppen nem mondta, mert tisztában volt vele, hogy nincs az a tengerzúgás, ami lebírhatja az ember belsejében szóló hangot, és mit számít deportálás és fogság és bilincs és elveszett otthon vagy a család, vagy akár az elveszett élet is – mind lényegesen egyszerűbben elfogadható, mint amikor az ember megtagadja és elveszíti önmagát.” (Szabó Magda: Ókút, Bp. 1972. 178. o.)

